

J.M. de Vries

deze overdrachten formeel van toepassing is, gelden uiteraard wel bepaalde basisprincipes. Reeds eerder heb ik bij de behandeling aangegeven dat "in goede staat van onderhoud" en "om niet" dan snel in beeld komen. Uiteraard moeten ook de specifieke omstandigheden van het geval worden bekeken. De door mij genoemde criteria mogen echter niet geheel uit het oog verdwijnen. Maar ik ben het graag met de heer Lodewijks eens dat het aangeven van deze uitgangspunten vooral een zaak van de provincies is. Ik neem aan dat de provincies, die immers betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van het rapport-Brokkx-nat van een en ander op de hoogte zijn. Gezien de expliciete vraag van de heer Lodewijks op dit punt wil ik dit echter best nog eens per brief onder de aandacht van provinciale besturen brengen.

De volgende vragen van de heer Lodewijks houden verband met de tweede tranche van de aanpassing van de Waterschapswet. Ik ben daar in mijn algemene inbreng op ingegaan. De heer Lodewijks heeft ook nog iets gezegd over de andere stemmingsmethoden. Ik deel zijn opmerkingen terzake. De waterschapsverkiezingen zijn in zekere zin een proeftuin voor nieuwe stemmingsmethoden, per brief, telefoon of een mengvorm daarvan. Niet alleen de andere techniek is daarbij belangrijk, ook het feit dat er gedurende twee weken gestemd kan worden. "Het regent" kan dus nooit meer als excuus worden aangevoerd. Om die reden heb ik dan ook graag het startsein gegeven voor de waterschapsverkiezingen in Zuid-Holland. Waar mogelijk zal ik dat in de toekomst nog verder stimuleren. Er lopen, zoals gezegd, ook al vele nieuwe initiatieven.

Ik ben blij dat de heer Lodewijks, als ik het goed zie, het belang van voldoende vrouwelijke waterschapsbestuurders onderschrijft. Onze ambities op dit punt zijn bij sommige waterschappen reeds bereikt, maar andere hebben nog een lange weg te gaan. Zelf wil ik daaraan ook het nodige bijdragen. Zo heb ik onlangs een door de Unie van waterschappen georganiseerde dag voor vrouwelijke waterschapsbestuurders met zeer veel genoegen geopend. Drie vrouwelijke ambtsvoorgangers hebben al het nodige gedaan op dit punt. Ik zal dat verder dragen.

Dan de laatste vraag van de heer Lodewijks. Deze vraag gaat te zeer in op de verantwoordelijkheid van de minister van VROM. Het is een uitgebreide problematiek. De heer Lodewijks heeft terecht geschetst dat dit uitermate ingewikkeld in elkaar zit en dat het zo langzamerhand ondoorzichtig is bij wie welke verantwoordelijkheden liggen. Ik zal dat met de minister opnemen, want het moet in de toekomst voor het bestuur helder zijn waar de verantwoordelijkheden liggen en wie welke beslissing op welk moment neemt. In de Vierde nota waterhuishouding, die op 14 juni aanstaande in de Tweede Kamer zal worden behandeld in een notaoverleg, kondigt de regering aan dat een belangrijk deel van de waterketen, de zuivering van afvalwater wettelijk zal worden opgedragen aan de waterschappen. Bovendien valt, zoals ook de heer Lodewijks heeft geconstateerd, het rioleringsbeheer onder het primaat van de gemeente. Dat is reeds geregeld in de Wet milieubeheer.

Voorzitter! Ik vertrouw erop dat ik hiermee de vragen van de Kamer naar behoren heb beantwoord. Ik dank de heer Lodewijks nogmaals voor zijn inbreng namens de commissie. Ik wens hem veel goeds toe. Ik hoop dat zijn opvolgers evenveel hart hebben voor het water en de waterschappen in Nederland.

□

De heer **Lodewijks** (VVD): Voorzitter! Het is de middag van de toezeggingen. Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel inzake het erfrecht zijn vele toezeggingen gedaan. Ook ik ben uitermate tevreden over de beantwoording van de staatssecretaris. Ik dank haar daarvoor. Misschien wil zij in de verdere discussies die ongetwijfeld nog zullen volgen tegen belanghebbenden zeggen dat Lodewijks in deze Kamer een pleidooi heeft gehouden voor het opnemen van meer vrouwelijke bestuurders!

□

Staatssecretaris **J.M. de Vries**: Voorzitter! Ik begrijp dat de heer Lodewijks deze toezegging graag in de Handelingen vastgelegd wil hebben!

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enige ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de behandeling van
- **het onderzoek van de geloofsbrieven van de nieuw benoemde leden der Kamer.**

□

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat door mij zijn benoemd tot leden van de commissie tot onderzoek van de geloofsbrieven van de benoemde leden der Kamer – in alfabetische volgorde opgenomen in groep I: de heren Baarda en De Beer, mevrouw Bemelmans-Videc, de heren Van den Berg en Bierman, mevrouw Bierman-Beukema toe Water, de heren De Boer, Boorsma en Braks, mevrouw Van den Broek-Laman Trip, de heren Van Bruchem, Castricum, Dees, Doesburg en Dölle, mevrouw Dupuis, de heren Van Eekelen, Eversdijk, Van Gennip, Ginjaar, Van Heukelum, Hilarides, Hirsch Ballin, Hofstede en Holdijk, mevrouw van Hul-Omta, mevrouw Jaarsma, de heren De Jong, Jurgens en Ketting, mevrouw Kneppers-Heynert, de heren Kohnstamm, Korthals Altes en Van der Lans, mevrouw Van Leeuwen, de heren Lemstra en Van der Linden en mevrouw Lodders-Elfferich – de heer Heijne Makkreel, voorzitter, mevrouw Gelderblom-Lankhout en de heer Veling.

Ik deel aan de Kamer mede, dat de reeds ingekomen missiven van de voorzitter van het Centraal Stembureau en de geloofsbrieven van eerdergenoemde leden inmiddels in handen zijn gesteld van de commissie tot onderzoek van deze geloofsbrieven. Het is mij gebleken, dat de commissie haar taak reeds heeft verricht. Ik geef derhalve het woord aan de heer Heijne Makkreel, voorzitter van de commissie tot onderzoek van de geloofsbrief van deze leden, tot het uitbrengen van het rapport.

De heer **Heijne Makkreel**: Mijnheer de voorzitter! De commissie die de geloofsbrieven van de benoemde leden van de Kamer, in alfabetische volgorde opgenomen in groep I, heeft onderzocht, heeft de eer te rapporteren dat de geloofsbrieven en

Voorzitter

de daarbij ingevolge de Kieswet overgelegde bescheiden van de volgende personen in orde zijn bevonden: de heer J. Baarda te Sneek, de heer L.M. de Beer te Vlaardingen, de heer G. van den Berg te Veenendaal, de heer M. Bierman te Amsterdam, mevrouw M.E. Bierman-Beukema toe Water te Heemstede, de heer W.T. de Boer te Lochem, de heer P.B. Boorsma te Delden, de heer G.J.M. Braks te Sint-Michielsgestel, mevrouw N.H. van den Broek-Laman Trip te Heemstede, de heer F.W.C. Castricum te Boxtel, de heer D.J.D. Dees te Breda, de heer T.R. Doesburg te Nijmegen, mevrouw H.M. Dupuis te Voorschoten, de heer W.F. van Eekelen te Den Haag, de heer H. Eversdijk te Rilland-Bath, de heer J.J.A.M. van Gennip te Den Haag, de heer L. Ginjaar te Burgh-Haamstede, de heer J.J. van Heukelum te Tynaarlo, de heer L. Hilarides te Drachten, de heer E.M.H. Hirsch Ballin te Tilburg, de heer H. Hofstede te Vianen, de heer G. Holdijk te Apeldoorn, mevrouw J.J.T. van den Hul-Omta te Acquoy, mevrouw M.F. Jaarsma te Nederhorst den Berg, de heer E.P. de Jong te Nieuwegein, de heer E.C.M. Jurgens te Amsterdam, de heer N.G. Ketting te Huizen, mevrouw E.M. Kneppers-Heynert te Sauwerd, de heer J. Kohnstamm te Amsterdam, de heer F. Korthals Altes te Rotterdam, mevrouw J. van Leeuwen te Zoetermeer, mevrouw P.C. Lodders-Elfferich te Mook.

De geloofsbrieven van de overige benoemde leden in groep I zijn vooralsnog niet in orde bevonden.

Het rapport van de commissie is neergelegd ter griffie ter inzage voor de leden. De commissie adviseert de Kamer voornoemde personen als leden van de Kamer toe te laten.

Ten slotte wil ik mede namens de andere commissie tot onderzoek van de geloofsbrieven nog het volgende naar voren brengen.

Het is de commissies opgevallen dat de door de nieuw benoemde leden over te leggen uittreksels uit de gemeentelijke basisadministratie verre van eenduidig zijn. Naast kleine afwijkingen in de wijze waarop de geboorte- en woonplaatsen worden vermeld, springt het meest in het oog dat sommige gemeenten wel en andere gemeenten niet aangeven welke nationaliteit de persoon op wie het uittreksel betrekking heeft, bezit. Aangezien het Nederlandschap tot de vereisten behoort om tot lid van

deze Kamer te kunnen worden toegelaten, heeft het vergaren van de desbetreffende informatie veel extra tijd geveerd.

De commissies zijn van oordeel dat de uittreksels uit de gemeentelijke basisadministratie alle dezelfde gegevens op zo eenduidig mogelijke wijze dienen te bevatten en in ieder geval de nationaliteit van betrokkene dienen te vermelden.

Ik stel aan de Kamer voor, een afschrift van dit gedeelte van de Handelingen der Kamer toe te zenden aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Vereniging van Nederlandse gemeenten, met het verzoek te bevorderen dat uittreksels die uit de gemeentelijke basisadministraties worden verstrekt, voorzien zijn van dezelfde gegevens, inclusief de nationaliteit van de betrokkene.

De voorzitter: Ik dank de heer Heijne Makkreel voor het uitbrengen van het rapport en de commissie voor het verrichten van haar taak.

Ik stel aan de Kamer voor, het advies van de commissie te volgen en het rapport in de Handelingen te doen opnemen.

Daartoe wordt besloten.

(Het rapport is opgenomen aan het eind van deze editie.)²

De voorzitter: Ik deel aan de Kamer mee, dat door mij zijn benoemd tot leden van de commissie tot onderzoek van de geloofsbrieven van de benoemde leden der Kamer – in alfabetische volgorde opgenomen in groep II: de heer Luijten, mevrouw Lycklama à Nijeholt, mevrouw Meindertsma, de heren Pastoor, Pitstra en Platvoet, mevrouw Le Poole, de heren Rabbinge en Rensema, mevrouw Roscam Abbing-Bos, de heren Rosenthal, Ruers en Van Schijndel, mevrouw Schoondergang-Horikx, de heren Schuurman en Schuyer, mevrouw Sorgdrager, de heren Stekelenburg en Stevens, mevrouw Swenker, mevrouw Tan, de heren Terlouw en Van Thijn, de heer Varekamp, mevrouw Ter Veld, de heren Veling, De Vries, Van Vugt, Werner, Wiegel, Witteveen en Woldring, mevrouw De Wolff, de heren Wolfson en Wöltgens en mevrouw Zwerver – de heer Postma (voorzitter), de heer Van de Zandschulp en de heer De Boer.

Ik deel aan de Kamer mede, dat de reeds ingekomen missiven van de voorzitter van het Centraal Stembureau en de geloofsbrieven van eerdergenoemde leden inmiddels in handen zijn gesteld van de commissie tot onderzoek van deze geloofsbrieven. Het is mij gebleken, dat de commissie haar taak reeds heeft verricht. Ik geef derhalve het woord aan de heer Postma, voorzitter van de commissie tot onderzoek van de geloofsbrief van deze personen, tot het uitbrengen van het rapport.

De heer Postma: De commissie, welke de geloofsbrieven van de benoemde leden van de Kamer heeft onderzocht, heeft de eer te rapporteren dat de geloofsbrieven van de daarbij ingevolge de Kieswet overgelegde bescheiden van de navolgende personen in orde zijn bevonden: de heer P.J.H.M. Luijten te Amsterdam, mevrouw G. Lycklama à Nijeholt te Den Haag, mevrouw M.C. Meindertsma te Zwolle, de heer J.J.L. Pastoor te Assen, de heer T. Pitstra te Groningen, de heer L.H.G. Platvoet te Amsterdam, mevrouw F. le Poole te Groningen, de heer J. Rensema te Hoorn, mevrouw F.M. Roscam Abbing-Bos te Rijswijk, de heer U. Rosenthal te Rotterdam, de heer R.F. Ruers te Utrecht, de heer B. van Schijndel te Amsterdam, mevrouw J.A. Schoondergang-Horikx te Santpoort-Noord, de heer E. Schuurman te Breukelen, de heer E.H. Schuyer te Wassenaar, de heer J. Stekelenburg te Tilburg, de heer W.F.C. Stevens te Amsterdam, mevrouw P. Swenker te Hoogland, mevrouw I.Y. Tan te Diemen, de heer M.J. Varekamp te Naaldwijk, mevrouw E. ter Veld te Kortenhoef, de heer K. Veling te Hattem, de heer J.P. de Vries te Amersfoort, de heer F.J.M. Werner te Arnhem, de heer H. Wiegel te Diever, de heer D.J. Wolfson te Rotterdam, de heer M.A.M. Wöltgens te Kerkrade en mevrouw J.H. Zwerver te Den Haag.

De geloofsbrieven van de overige benoemde leden in groep II zijn vooralsnog niet in orde bevonden. Het rapport van de commissie is neergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden. De commissie adviseert u voornoemde personen als leden van de Kamer toe te laten.

De voorzitter: Ik dank de heer Postma voor het uitbrengen van het rapport en de commissie voor het verrichten van haar taak. Ik stel aan

Voorzitter

de Kamer voor, het advies van de commissie te volgen en het rapport in de Handelingen te doen opnemen.

Daartoe wordt besloten.

(Het rapport is opgenomen aan het eind van deze editie.)³

Aan de orde is:

- **het afscheid van de vertrekkende leden.**

De **voorzitter**: Geachte medeleden. De toelating van nieuw gekozen leden van de Kamer luidt het einde in van de zittingsperiode die op 13 juni 1995 is begonnen en die volgende week een einde neemt bij de aanvang van de dag waarop de eerste vergadering plaatsvindt van de Kamer in haar nieuwe samenstelling. Het is het einde van een zittingsperiode die zolang betrekkelijk rustig leek te zijn, maar die tegen het einde, op 18 mei, eigenlijk in de vroege ochtend van 19 mei van dit jaar, leidde tot een van de heftigste conflicten, zo niet het heftigste conflict, waarbij de Eerste Kamer betrokken was. Uit historisch oogpunt was wat er gebeurde uniek. Over het politieke aspect laat ik mij in dit stadium en in deze functie niet in het openbaar uit.

In ruim honderd jaar zijn er welgeteld vier voorbeelden van bewindslieden die besloten tot indiening van hun ontslag na een uitspraak van de Eerste Kamer: drie ministers en één staatssecretaris. Op 24 februari 1890 trad de antirevolutionaire minister van Koloniën, mr. L.C.W. Keuchenius, af na de verwerping van zijn begroting, vooral door de liberale oppositie in de Eerste Kamer. Hij werd opgevolgd door de minister van Binnenlandse Zaken Mackay, de naamgever van het kabinet, die op zijn beurt werd opgevolgd door De Savornin Lohman. Het kabinet haalde vervolgens de verkiezingen van 1891.

Het tweede geval deed zich voor in 1907. Anders dan in 1890 was het toen een liberaal kabinet. De minister van Oorlog, H.P. Staal, zag zijn begroting door de Eerste Kamer verworpen en nam op 8 april 1907 ontslag. In de Tweede Kamer had Staal overigens ook te kampen gehad met heftige oppositie van de toenmalige rechterzijde, maar daar

overleefde hij tijdens wat toen de nacht van Staal werd genoemd. Toen beleefden ministers hun nachten; sedert 1966 zijn dat Kamerleden. Staals opvolger Van Rappard ging het nog minder voorspoedig. Zijn begroting werd het jaar daarop, op 12 februari 1908, door de Tweede Kamer verworpen en dat was het eind van het kabinet-De Meester.

Nog eenmaal liet de Eerste Kamer op zo dreigende wijze haar tanden zien dat een minister besloot zijn ontslag in te dienen. Dat was in 1927, toen de Eerste Kamer het Nederlands-Belgisch verdrag verwierp. Er was een uitgebreide protestbeweging aan vooraf gegaan, een buitenparlementaire actie, ik zou haast zeggen een soort consultatieve referendumbeweging die door de Eerste Kamer werd gehonoreerd. Op 1 juni 1958 ten slotte trad de staatssecretaris van Oorlog Kranenburg af wegens gebrek aan vertrouwen in de Eerste Kamer inzake het in de helmenaffaire gevoerde beleid.

Nadien leidden verworpen wetsvoorstellen, zelfs verworpen voorstellen tot grondwetsverandering, gedurende bijna 41 jaar niet meer tot het aftreden van ministers of staatssecretarissen, laat staan van kabinetten. Het hangt mede van de inventiviteit van de oud-voorzitter dezer Kamer, mijn voorganger, af of de stemming van 19 mei definitief leidt tot de val van ministers of een heel kabinet, dan wel of het feit dat de Tweede Kamer niet van gebrek aan vertrouwen deed blijken de doorslag geeft en de crisis terugbrengt tot een incident, een ernstig incident.

De Kamer in deze samenstelling heeft tot en met de vergadering van vandaag niet minder dan acht voorstellen verworpen, waaronder twee grondwetsveranderingen in tweede lezing. De Kamer heeft in tweede lezing de vervanging van volksvertegenwoordigers bij zwangerschap en het correctief referendum verhinderd. Dat waren de laatste twee voorbeelden uit een vrij lange reeks van veertien grondwetsvoorstellen die sedert 1945 in de Eerste Kamer zijn verworpen. Daarbij ging het meestal al bij de eerste lezing mis. De Eerste Kamer heeft dus al vaker haar tanden laten zien als het om de Grondwet ging en het behoeft ook niet te verbazen. De eis van twee lezingen, ook door de Eerste Kamer, en van een versterkte

meerderheid bij de tweede lezing geeft aan dat de grondwetgever de Eerste Kamer zeer uitdrukkelijk een evenwaardige taak naast de Tweede Kamer heeft gegeven als het om verandering van de Grondwet gaat.

Het laten vervallen van de eis van ontbinding van de Eerste Kamer en nieuwe verkiezing van die Kamer tussen de eerste en de tweede lezing heeft niets te maken met vermindering van het gewicht van de eigen rol die de Eerste Kamer bij grondwetsverandering is toebedeeld, maar houdt slechts verband met het feit dat de Kamer sedert 1983 in haar geheel wordt gekozen en dat ontbinding en nieuwe verkiezing bij gelijkblijvende samenstelling van provinciale staten in de gedachtegang van de grondwetgever niet tot politieke verschuivingen zou leiden. In die gedachtegang was kennelijk niet verdisconteerd dat statenleden zich bij het uitbrengen van hun stem kunnen vergissen, maar dat de grondwetgever zo'n grote domheid niet in de beschouwingen betrok, acht ik vergeeflijker dan de domheid zelf.

De grondwetgever hield echter ook geen rekening met de mogelijkheid dat regionale partijen en belangengroepen in de staten hun krachten zouden bundelen of door het stemmen op een der grote partijen een geringe verschuiving teweeg zouden brengen. Dat juist bij grondwetsveranderingen geringe verschuivingen de doorslag kunnen geven, weten wij sinds twee weken geleden. Wat de pers de "nacht van Wiegel" is gaan noemen, was in feite de nacht van Batenburg en Hendriks. Zij immers stemden in eerste lezing voor en in tweede lezing tegen.

Ik stel bij de gang van zaken op 18 mei dus toch nog maar de vraag, of het in één keer verkiezen van de Eerste Kamer en het dientengevolge laten vervallen van de ontbinding wel zo wenselijk is gebleken als de grondwetgever destijds dacht. Ik kom op dat punt straks nog terug.

Ik had het over de door deze Kamer sedert 13 juni 1995 verworpen wetsvoorstellen. Behalve de twee grondwetsveranderingen die in tweede lezing sneuvelden, waren dat de wijziging van de Huurprijzenwet woonruimte (versterking positie van de huurder), de wijziging van de Visserijwet 1963 wegens de kwestie van de vrije hengel, de samenvoeging van Boekel, Udel en Veghel, de geestelijke zorg in justitiële inrichtin-